

SELÇUKLULAR DÖNEMİNDE KONYA'DA TİCARİ HAYATA
BİR BAKIŞ

Prof. Dr. İsmet KAYAOĞLU (*)

Selçuklu Türkiye'si'nin ekonomik hayatı üzerine yapılan çalışmalar, bu devir kaynaklarının, Osmanlı Dönemi'ne nisbeten az olmasından dolayı mahdud kalmıştır. Belli başlı tetkikler, Batı'da Latince kaynaklara ve Doğu'da Farsça yazılmış kaynaklara dayanmaktadır. Bu araştırma için müracaat ettiğimiz temel literatürü önce belirtmek faydalı olacaktır. W. Heyd'in klasik bir mahiyet alan meşhur eseri olan "*Yakın Doğu Ticaret Tarihi*" ve G. İ. Bratianu'nun Cenevizlilerin Karadeniz ticaretine dair "*Le Commerce Génois dans la Mer Noir*" adlı araştırması önemli olmakla birlikte Batı kaynaklarına dayanmaktadır. F. Köprülü'nün "*Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*" adlı eserinde genel hatlarıyla bir bölüm ve Claude Cahen'in "*Le Commerce Anatolien au début du XIII ème siècle (XIII. yıl başında Anadolu'da Ticaret)*" konumuzla doğrudan doğruya ilgilidir. O. Turan'ın Belleten'de yayınlanan "*Selçuklu Kervansarayları*" adlı makalesi ve bilhassa "*Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar*" adlı kitabı, Tuncer Baykara'nın "*Türkiye Selçukluları Devrinde Konya*" önemli tetkiklerdir.

Selçukluların sağlamış bulunduğu siyasi birlik ve emniyet ortamı, Anadolu'da ticaretin canlanmasına ve yeniden milletlerarası ticaret yollarının kavşağı haline gelmesine yol açmıştır. Bilindiği gibi Anadolu, Bizans döneminde ihmal edilmişti. Vakıa, X. ve XI. yüzyıllarda ülkenin en geri kalmış bölgelerinin Batı Anadolu ve Orta Anadolu olduğu bilinir. Bizans ile İslam alemi arasında yıllarca devam edegelen savaşlar, bu durumun başlıca sebeplerinden biridir. Arkasından Haçlı Seferleri, Batı'nın Doğu'yu yakından tanımmasına ve ilgisine rağmen Anadolu için tahripkâr bir sonuç vermişti. Türkler 1071 Malazgirt savaşından sonra Anadolu'yu yurt tutarken, yerli halkın yoğun olduğu Doğu Anadolu'dan çok, Orta Anadolu'ya göçmüş ve burada buldukları bölgelere yerleşmişlerdir.

(*) S. Ü. İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü Başkanı.

Buna mukabil Orta Anadolu'da Konya, Kayseri ve Sivas vilayetlerinin Hristiyan halkları asırlar boyunca yaşayışlarını devam ettirmiş, eski köy ve yer adlarını muhafaza etmişlerdir. Türklerin bu fetih ve iskan döneminde Anadolu'nun iktisadi ve medeni bir inhitat içinde bulunduğunu ve Orta vilayetlerin çok az bir nüfusa sahip olduğunu görmekteyiz.

Haçlı Seferleri yüzünden gerek Franklar ve gerek Bizanslılar ile başlayan uzun mücadelenin 1176 yılında Myrio Kefalon'da (Kumdanlı) Türklerin lehine neticelenmesi Bizans'ın Türkleri Anadolu'dan atma fikrini boşa çıkardı.

Yollar

Anadolu'dan artık kimsenin söküp atamayacağı siyasi varlıkları sağlamlaşan Sultanlar ülkenin imarına ve ticaret faaliyetlerine hız verdiler. İşte Selçuklu sultanları hem siyasi üstünlük sağlamak ve hem de denizaşırı ülkelerle ticaret yapabilmeyi kolaylaştıracak yollar aramışlardır. Birçok kervansarayın İç Anadolu şehirlerini birbirine bağlayan yollar üzerinde yapıldığını müşahede etmekteyiz. Konya'dan başlayarak Antalya'ya doğru yapılmaları XII. yüzyıl Güney - Kuzey ticaret yolunun çok önemli olduğunu göstermektedir. Antalya, Akdeniz ticaretinde önemli bir liman kenti idi. Kıbrıs adası da Batı - Doğu ticaretinin antreposu haline gelmişti. Kıbrıs'tan gemilerle Antalya'ya gelen ticaret malları kervanlarla Konya'ya, buradan da kuzeye, Kayseri ve Sivas'a akıyordu. Ticaretin gelişmesi için sahillere sahip olmanın değerini takdir eden II. Kılıçarslan daha 1182 yılında Antalya'yı kuşatmış fakat alamamıştı. Daha sonra oğlu I. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında, İstanbul'da Latinlerin bir haçlı devleti kurmalarından sonra, tıpkı Karadeniz, Marmara sahillerinde olduğu gibi, Akdeniz sahillerinde de hakimiyet mücadelesi başlamıştı. Antalya'yı Aldobrandini adlı bir İtalyan elinde bulunduruyordu. Bu mücadeleler sırasında Antalya limanının ve onu Anadolu içlerine bağlayan ticaret yolunun emniyeti bozulmuştu. Şehirde oturan Mısır'dan ve Avrupa'dan gelen tacirler soyulmuştu. Bunun üzerine ordusunu toplayan I. Gıyaseddin Keyhüsrev Antalya'yı kuşattı. Şehir ilk kuşatmada alınamadı. Ancak, Latinlerle Rumlar arasındaki şüphe ve geçimsizlikten yararlanarak G. Keyhüsrev ikinci defa şehri kuşattı ve 1207 tarihinde şehrin kapıları Türklere açıldı (1). Böylece Selçuklular ilk kez açık denizlere kavuşma özlemine eriştiler.

Bu siyasetin tabii neticesi olarak, dışa giden kervan yollarını açık tutmak için, savaş dahil, her türlü tedbire başvurmakla kalmayan Gıyaseddin Keyhüsrev, Venedikliler ve Kıbrıs Kralı ile ilk ticaret anlaşmasını yaptı. İçte ve dışta alınan tedbirlerle Anadolu, bu büyük hükümdar

(1) O. Turan, Selçuklular Zamanında Türkiye, İstanbul, 1971, s. 283 v.d.

zamanında milletlerarası bir ticaret ve transit ülkesi haline geldi. Kendisine Sultanül berr ve'l-bahr (Karanın ve Denizin sultanı, yani Anadolu ve Akdeniz'in sultanı) ünvanı verildi.

Gıyaseddin Keyhüsrev'in ölümü üzerine yerine geçen oğlu İzzeddin Keykavus (1211 - 1220) zamanında, Anadolu üzerinde yoğunlaşan milletlerarası ticaret yollarının gereklerine ve babasının güttüğü ekonomik siyasete uygun olarak, ticari amaçlar, Selçuklu dış siyasetinin temeli olmuştur. Nitekim, ülkenin iç meselelerini düzene koyar koymaz yani 1213 ve 1214 yıllarında Kıbrıs Kralına gönderdiği mektuplarla, Anadolu ve Kıbrıs arasında ticari münasebetlerin gelişmesini sağlayan anlaşmalar yaptı. Bu anlaşmalara göre, Antalya'nın I. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından 1207 yılında fethedilmesinden sonra yapılan anlaşmanın ve kurulan dostluğun yürürlükte olduğu her iki taraf tacirlerinin birbirlerinin ülkelerine serbestce girip çıkacakları kabul ediliyor; ayrıca, korsanların, hücumu uğrayan tüccarlara sığınma hakkı tanınması ve ölen tüccara ait malların mensup olduğu devlete geri verilmesi karşılıklı olarak taahhüt ediliyordu. Böylece, yalnız Kıbrıs ile değil, Avrupa ticaretine de bir konak vazifesi gören bu ada vasıtasıyla Avrupalılarla da ticari ilişkiler düzene konmuş oluyordu. Bunlarla yetinmeyen Sultan İzzeddin Keykavus biraz sonra üzerinde duracağımız gibi, Venediklilerle de aynı maksatla ve benzer şartlarla bir ticaret anlaşması yaptı (2). Daha sonra Türklerin Karadeniz'de serbestce ticaret yapabilmeleri için Sinop ve Samsun limanlarının fethedilmesinin gerekliliğine karar verdi. Sinop, İzzeddin Keykavus tarafından 1214 de Selçukluların hâkimiyetine geçti. Böylece Karadenize de bir kapı açılmış oldu. Sultan buranın fethini bir fetihname ile bütün devletlere, bu arada Abbasi halifesine, bildirdi. Bu fetihden sonra sultanın unvanlarına "*Sultanu'l berr ve'l Bahreyn*" (Karanın yani Anadolu'nun ve iki denizin yani Karadeniz ve Akdeniz'in sultanı) unvanı eklendi (3).

Antalya ve Sinop şehirlerinin fethinden sonra Anadolu milletlerarası ticaret yollarının sahası içine girmişti. Batı - Doğu yolu ve Kuzey - Güney yolu diyebileceğimiz iki ana ticaret güzergâhı vardı. Batı - Doğu yolu Antalya'dan başlayarak, Burdur, Isparta, Konya, Aksaray, Kayseri gibi mühim konakları geçtikten sonra Sivas'ta Kuzey - Güney yolu ile birleşiyordu. Buradan Tebriz'le irtibatlı idi. Tebriz ile Konya arasındaki mesafeyi ticaret arabalarının kırk günde katettikleri çağdaş bir müellif tarafından bildirilir. Kuzey - Güney yolu ise, Sinop limanından başlayarak Tokat'tan geçip Sivas'a, Kayseri'ye ve güneyde önemli ticaret yeri

(2) O. Turan, Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar, Ankara, 1958, s. 114. (Kısaltma: Vesikalar).

(3) O. Turan, A.g.e., s. 359.

olan Haleb'e varıyordu. Bu yola Konya'dan da bir kol uzanıyordu. Öte yandan Konya, İstanbul'dan gelen Konya'dan geçerek Gülek Boğazından Antakya ve Suriye'ye giden ve deniz yolunun tercih edilmediği zaman kullanılan bir yol üzerinde bulunuyordu (4).

Ticaretî Yapanlar ve Ticaret Anlaşmaları

Bu ticaret yolları ve yollar üzerinde kurulmuş bulunan büyük kervansaraylar büyük bir ticaret trafiğinin mevcudiyetine şahidlik ederler. Büyük şehirlerde, Latinlere, Yahudilere, İranlılara, Araplara ve yabancı Türklere (İdil Bulgarlarına) ait koloniler ve onlara mahsus han ve mahalleler vardı. Milletlerarası ticarî faaliyetlerin arttığı XIII. yüzyılda Sivas'ta Cenevizlilere, Konya'da Venediklilere ait birer konsolosluk mevcuttu. Bu şehirlerde ve hatta yıllar boyunca onlara ait kiliselere rastlanmıştır. Selçuklu devri kaynakları özellikle vakfiyeleri en fazla türkleşen Orta Anadolu'da Konya ve Kayseri illerinde, önemli bir Hristiyan nüfusun yaşadığını göstermektedir. Bunların ödediği vergiler büyük bir yekün tutmaktadır. Hatta bir Selçuk vekayinamesinde "*Rum kanunlarının en büyük faslı cizyedir*" ibaresi bulunmaktadır (5).

Papanın temsilcisi olarak, Moğolları Hristiyanlığa çağırmak için gönderilen Guillaume de Rubrouck isimli bir seyyah Anadolu'dan geçerken Sivas yönünden Kayseri ve oradan Konya'ya uğramıştır (28, 29 Nisan 1255) : Konya'da birçok Frenk (Avrupalı) gördüğünü, Cenevizli Nikola ve Venedikli Bonifas adlı iki tacirin bir şirket kurarak bütün Türkiye şaplarını tekellerine aldıklarını, sultanla yapmış oldukları anlaşmadan dolayı başkalarının şap alamadığını ve şabın önce 15 bezant iken o vakit 50 bezanta satıldığını yazar (6).

Öte yandan yine Konya'da Tebriz'den gelen tâcirlerin bulunduğunu H. 598 / M. 1202 tarihli Altunaba vakfiyesinden öğrenmekteyiz (7).

Selçuklu sultanları ile Hristiyan devletler arasında ilk ticarî anlaşmanın, G. Keyhüsrev ile oğlu İ. Keykavus'un Venediklilerle yaptığını Alaaddin Keykubad'a ait bir fermanndan öğreniyoruz. Latin âleminin ti-

- (4) W. Heyd, *Yakın - Doğu Ticaret Tarihi*, Çev: E. Z. Karal, Ankara, 1975, s. 410; O. Turan, *Vesikalar*, s. 121; F. Sümer, *Yabanlu Pazarı, Selçuklular Devrinde Milletlerarası Büyük bir Fuar*, İstanbul, 1985, s. 4 - 5.
- (5) O. Turan, *Vesikalar*, s. 116; İ. Kayaoğlu, *Anadolu Selçukluları Devrinde Ticari Hayat*, A. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt XIV, s. 366.
- (6) Guillaume de Rubrouck, *Voyage dans l'Empire Mongol*, Payot, Paris, 1985, s. 242.
- (7) O. Turan, *Şemseddin Altunaba Vakfiyesi ve Hayatı*, Belleten, Sayı 42, Ankara, 1947, s. 207. Bu belgede ayrıca Konya'da eski çarşının yakınında bir yenisinin kurulduğundan bahsedilir.
- (8) O. Turan, *Vesikalar*, s. 110; C. Cahen, *La Turquie préottoman*.

carette önderleri Venedikliler, Greklerin rakibi olarak, Selçuklularla daha avantajlı ve doğrudan doğruya anlaşmalar yaptılar.

Venedikle yapılan 1220 tarihli ticaret muahedenamesi (ferman), tacirlere, mallarına ve gemilerine gösterilecek kolaylık, yardım, himaye ve iltica hususlarını karşılıklı olarak iki tarafın taahhüt ettiğini zikretmektedir. Buna göre iki tarafa mensup tüccarın kaybolan eşyaları, ölümlerin terekesi karşılıklı olarak iade edilirken bu hukuk, o zamanın cârî adeti hilafına batan gemilere de teşmil ediliyordu. Zira bir devletin sahillerinde hasara uğrayan veya batan gemilerle, içlerinde bulunan mallar ve hatta insanların o sahile sahip hükümdarlara aidiyeti kaldırılıyordu (9).

Keykubad'a ait bu fermanda, Selçuk Türkiye'sinde Venedikliler veya diğer Latinler arasında bir ihtilaf vaki olursa bu kendileri tarafından teşkil edilecek hususî bir mahkemeye bırakılmakta idi. Yalnız hırsızlık ve katil vakalarında hukukî salahiyet Türk tarafına bırakılmıştı. Yabancılar verilen bu hukukî imtiyazlar ticareti kolaylaştırmakla birlikte, daha sonraki Kapitülasyonları hatırlatmaktadır (10).

Öte yandan bu muahedenamede Venedikli tâcirlere serbestçe, kıymetli taşların, incilerin, çubuk yahut sikke halinde gümüş ve altının ve nihayet buğdayın ithal izni verilmekte idi. Bütün diğer ticaret eşyası ise pekaz yüksek %2 gibi bir resmi sürdürüyordu. Bu vesile ile her iki devlet arasında seyyahların hayat ve mallarının, hatta bir deniz kazasında bile dokunulmazlığı hakkında karşılıklı güvence verildi. Biraz önce işaret edildiği gibi, eğer sultanın arazisi üzerinde, Venedikliler ile diğer Latinler arasında bir çekişme doğacak olursa, her bir olay için, kendi aralarından seçtikleri görgülü adamlardan oluşan bir mahkeme kurulması na yalnız Venedikliler yetkili idi (11).

Bu muahedenamede tek taraflı olarak Türkler lehinde bir madde mevcuttur : *"Pek yüksek sultanın topraklarında yaşayan kimseler (yani Selçuk tebaası) adı geçen yer ve ülkelere giderken kendi gemileri ve yabancı gemileri limana sokulurken bizimkiler (yani Venedikliler) tarafından selamlanacaktır."* Mütekabiliyet esasına dayanmayan bu madde A. Keykubad'ın yabancı devletler nezdinde kudret ve nüfuzunu göstermektedir (12).

Ticareti Yapılan Mallar

Göçebe hayatı terkedilerek yerleşik hayata geçişten sonra, şehir mer-

(9) O. Turan, A.g.e., s. 116.

(10) O. Turan, A.g.e., s. 116; İ. Kayaoğlu, A.g.mak., s. 364.

(11) W. Heyd, A.g.e., s. 333; O. Turan, A.g.e., s. 116.

(12) O. Turan, A.g.e., s. 134.

kezlerinde canlı ticaret merkezlerinin oluştuğu müşahede edilir. Ticareti yapılan mallar temelde yine tarım ve hayvancılığa dayanan maddelerdir.

Dericilik Türklerin eski bir sanatı olup bunu yurt edindikleri Anadolu'da da devam ettirmişlerdir. Yalnız Kırşehir'de değil, Türkiye'nin bütün şehirlerinde ve tabii Konya'da, Ahiler topluluğuna mensup kalabalık Türk sanatkar zümreleri debbağlık yani dericilik ile meşgul oluyorlardı. Konya ovasının, koyun yetiştirmeye müsait olmasından dolayı koyun ticareti yanısıra yün ticareti ve dokumacılık da önemli bir yer alır. II. Kılıçarslan (ölm. 1192) tarafından kurulan Aksaray şehrinde de dokunan ve eşlerinin dünyanın hiçbir yerinde bulunmadığı söylenen halılar da her tarafa gönderiliyordu. Orta Asya dışında elimizde bulunan ilk halılar XIII. yüzyılda Konya bölgesinden kaynaklanmaktadır.

Tahıl ticaretinde buğday en başta geliyordu. Çeşitli meyveler de yetiştiriliyordu. Bunlar içinde sadece Konya bölgesinde yetiştirilen Kame-reddin adını taşıyan ve Şam kayısılarına tercih edilen kayısılar, pek lezzetli olması dolayısıyla Mısır, Suriye ve Irak'a satılıyordu (13).

Halk şeker ihtiyacını bal, pekmez ve meyvelerden alıyordu. Bununla birlikte, İbn Bibi, Alâiyye düzlüğünde bir "şekerhane" olduğunu ve Alaeddin Keykubad tarafından yaptırıldığını kaydeder. Bu kelimeyi şikarhane (av köşkü) okuyanlar da vardır. Konya'da ithal edilen şekerlerin satıldığı bir şekerçiler hanı vardı. Nasreddin Hoca'nın "Konya'da adama helvayı döğe döğe yedirirler" sözündeki helva, münhasıran veya daha ziyade pekmezden yapılıyordu. Pekmez bilindiği gibi Orta Asya menşelidir (14).

Konya şehri, XII. yüzyılın ilk yarısında Alâeddin tepesi çevresinde surla çevrilmiş veya harap sur tamir edilerek muhkem bir duruma sokulmuştur. Pazar yeri olarak, at pazarı, odun pazarı, buğday pazarı diğer Ortaçağ şehirlerinde olduğu gibi şehir kapılarına yakın yerde kurulmakta idi. XIII. yüzyıl başlarında Konya'nın iki çarşısının olduğunu bunların Sûk-ı atik (eski çarşı) ve Sûk-ı cedid (yeni çarşı) olduklarını 1202 tarihli Altunaba vakfiyesinden öğrenmekteyiz (15). Bu çarşılardan yine çeşitli vakfiyelerden elde ettiğimiz bilgilere göre, şu esnaf ve meslek erbabı bulunmaktadır: Kuyumcular, pamukcular, şekerçiler, kavaflar, kasablar, külahçılar, attarlar, aşçı, bakırcı, bakkal, bezzaz, boyacı, canbaz, cendereci, debbağ, dellak, demirci, dokumacı, dülger, ekmekçi, hallac,

(13) F. Sümer, A.g.e., s. 8; C. Cahen, Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler, E yayınları, İstanbul, 1979, s. 162.

(14) F. Sümer, A.g.e., s. 9; İ. Kayaoğlu, A.g.mak., s. 370.

(15) O. Turan, Şemseddin Altunaba Vakfiyesi ve Hayatı, Belleten, Sayı 42; T. Baykara, Türkiye Selçukluları Devrinde Konya, Ankara, 1985, s. 88.

helvacı, kağıtçı, bâni (mimar), nakkaş, nalbant, natur, neccar, örücü, saka, sarrac, suyolcu, tâcir, terzi ve yazmacı (16).

Konya'da esnaf birliklerinin örgütlendiğini, Ahiliğin, diğer Orta Anadolu şehirlerinde olduğu gibi burada da oldukça kuvvetli olduğu bilinmektedir. Nitekim, Eflaki de Ahi ünvanını taşıyan kişilerin isimlerine raslamamız buna delildir (17).

Han ve Kervansaraylar

Ticaret hayatı denildiği zaman han ve kervansaraylardan bahsetmek mümkün değildir. Gerek günlük hayattaki fonksiyonları ve gerekse ticari sirkülasyonu kolaylaştırıcı yönleriyle dikkatimizi çekerler. Selçuk kervansarayları içlerinde yatakhane, aşhane, ahır, erzak anbarı, samanlık, emtia deposu, mescit, hamam ve şadırvanlar ihtiva ettiği gibi bazılarında hasta koğuşları, eczane, baytar, nalbant, ayakkabıcı ve hizmetlileri bulunan yerlerdi. Kurucuları Selçuk sultanları veya devlet adamları idi. Vakıflarda donatılan kervansaraya gelen zengin - fakir tâcir - derviş, müslüman - hristiyan her türlü yolcu orada meccanen yer ve yatardı. İşte Konya çevresinde, buraya varan büyük yollar üzerinde bu kervansaraylardan birçoğuna bugün hâlâ şahid olmaktayız. Bir fikir vermek üzere bunlardan en çok tanınanların isimlerini hatırlatmak yerinde olacaktır (18).

- 1 — *Argıt Han* (Altunapa Hanı) : Konya - Akşehir yolunda olup 1201 de Şemseddin Altunapa tarafından yaptırıldı.
- 2 — *Kızılviran Han* : 1205 de Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından yaptırıldı.
- 3 — *Sultan Hanı* : Konya - Aksaray yolunda 1229 yılında I. Alâeddin Keykubad tarafından yaptırıldı.
- 4 — *Zazadin Hanı* : Konya - Aksaray yolunda 1235 - 1237 arasında Saadeddin Köpek tarafından yaptırıldı.
- 5 — *Horozlu Han* : Konya - Akşehir yolunda 1246 - 1249 yılları arasında II. İzzeddin Keykavus zamanında Esedüddin Ruz-apa (Ruzbe) tarafından yaptırıldı.

---

(16) *T. Baykara*, A.g.e., s. 59 - 60.

(17) *Eflaki*, Menâkibü'l-Arifin, II, 611.

(18) Daha fazla bilgi için bkz: *O. Turan*, Selçuklu Kervansarayları, Belleten, 1946, X, 39, s. 471 - 496; *K. Özergin*, Selçuk Kervansarayları, Tarih Dergisi, Sayı 20, İstanbul, 1965, s. 141 - 170; *K. Erdmann*, Das Anatolische Kervansaray Des 13. Jahrhunderts, Berlin, 1961, I - II; *H. Edhem (Eldem)*, Die Seldchukischen Hane in Anatolien, Osmanischer Lloyd, 22 Februar 1918.

- 6 — *Kadın - Hanı* : Konya - Akşehir yolunda Radiye veya Rukiye Hatun bint Mahmud tarafından yaptırıldı.
- 7 — *İshaklı Han* : Akşehir - Çay arasında Fahreddin Sahibata tarafından 1249 yılında yaptırıldı.
- 8 — *Akbaş Hanı* : Aksaray - Konya yolunda, kitabesiz. Kaynaklarda geçen Kaymaz Kervansarayı olmalı.
- 9 — *Akhan* : Aksaray - Konya yolunda. Harap. Kılıcarslan Hanı (İbn Bibi'ye göre) olduğu tahmin ediliyor.
- 10 — *Dokuzun Hanı* : Konya - Çay yolunda. Kitabelerine göre Ribat, Emir-i İğdişân Hacı İbrahim tarafından 1210 da tamamlanmıştır.
- 11 — *Eli Kesik Hanı* : Konya - Eğridir yolunda, Başara suyu vadisinde, kitabesi mevcut değildir.
- 12 — *Gaferyat Hanı* : Konya - Karaman yolunda. Bugünkü Kazım Karabekir kasabasında. Halen mevcut değil (1953 - 1954 de yıkıldı).
- 13 — *Kamereddin Hanı* : Konya - Toroslar yolunda. Ulukışla'nın 15 km güneybatısında, kitabesiz.
- 14 — *Karatay Hanı* : Konya şehrinde buğday pazarı yakınında idi.
- 15 — *Katranlı Hanı* : Aksaray - Konya yolunda, kitabesi yok ve halen mevcut değil.
- 16 — *Kireli Kanı* : Konya - Eğridir yolunda, Pınarcı mevkiinde, kitabesiz ve harap.
- 17 — *Kuruçeşme Hanı* (Han-önü H.) : Konya - Beyşehir yolunda. I. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında adı okunamayan biri tarafından yaptırıldı.
- 18 — *Obruk Hanı* : Aksaray - Konya yolunda. Kitabesiz. XIII. yüzyılın ortalarına tarihlenebilir.
- 19 — *Pamukçu Hanı* : Konya - Seydişehir yolunda. Kitabesiz.
- 20 — *Sahibata Hanı* (İlgın Hanı) : Konya - Çay yolunda. İlgın kasabasında temelleri belli.
- 21 — *Seyfeddin Ferruh Hanı* : Konya - Seydişehir yolunda. Yeri tam belli değil. Kitabesi Hatunsaray'a yakın Kavaklı köyüne getirilmiş. Buna göre 1215 de yaptırılmış.
- 22 — *Zıvarık* (Züverek, Süverek) *Hanı* : Ankara - Konya yolunda. Kitabesiz.

23 — *Zincirli Han* : (İbn Bîbî'de Hân-ı Zencürlü geçer) Aksaray - Konya yolunda Zincirli mevkiinde. Kitabesi yok. Halen yığıntı halinde.

Yukarıdaki bilgilerin ışığı altında görülüyor ki; Selçuklu başkenti olarak idari, siyasi, askeri ve harsi bakımlardan merkez olan Konya ticari hayat bakımından da aynı derecede canlı ve önemli bir merkezdi. Konya, Batı'da uçlara ve Bizans'a, Doğuda Halep'ten ve Kilikya üzerinden geçen yollara, Sivas'tan ve Kayseri'den gelen güzergaha hakim bir konumda idi. Bu konumu ile Tebriz'den ticaret ve sanat erbabını, Avrupa'dan Venedikli ve Cenevizli tüccarı kendisine cezbetmişti. Ayrıca Doğu'dan birçok sanat erbabının geldiği bu şehirde canlı bir çarşı vardı. Bu ticari hayatın canlı olmasında sultanlar tarafından müslim ve gayri müslim bütün tacirlere kolaylık sağlanması, Antalya ve Sinop limanlarından başlayarak artık deniz ticaretinin başlamasıyla iç ve dış ticarete büyük ölçüde emtia alışverişinin büyük payı vardır.